

УЗ 200. ГОДИШЊИЦУ РОЂЕЊА ВУКА КАРАЏИЋА

Навршило се 200 година од рођења Вука Караџића (1787 — 1987). Као што је познато, Вук је поријеклом из Петњице. Рођен је у Тршићу. Највише је стварао и живио у Бечу, гдје је и умро. Касније су му кости пренесене у Београд. Био је свједок великих друштвених промјена на Балкану током прве половине XIX вијека. Из научних потреба обишао је преко 60 мјеста на југословенском простору. Прикупљао је и сачувао од заборавља многе народне умотворине. Створио је дјела трајне културне вриједности, посебно за српску културу. Остао је недостижна личност у домену рада којим се бавио, посебно као реформатор српско-хрватског језика. У стваралаштву му је извор био народ. За народ је и стварао. Настојао је да оно што је из народа узимао као усмено казивање народу врати у писаној форми. Његово стваралаштво народ је радо прихватио, али не и оновремена званична политика Србије. Но, такав њен однос и материјална немаштина нијесу Вука обесхрабривали да истраје у стваралаштву и реформи језика и да створи најсавршеније писмо на свијету. У свијету је позната његова језичка формула — Пиши као што говориш, а читај као што је написано. Овим је културу свога народа сврстао у свјетску културну баштину.

Ријечи Вукова пријатеља, који га је бодрио да истраје у борби за примјену новог правописа, који му је у писму поред осталог рекао: „Да човек може двјесто година живјети, дочекао би чути о себи много пријатнија мишенија, него ли што су садашња. Томе се зацијело ви надати можете” дјелују одавна као пророчанске. Јер 200-годишњицу његова рођења су сви велики свјетски културни и научни центри стваралачки обиљежили и на тај начин одали заслужно признање овом великану југословенске културе.

Према Вуковим записима објављеним 1818. године „њему је лежао на срцу и у памети” Јадар гдје „се родио и узрастао”, а

исто тако му је „лежала на срцу и у памети и Црна Гора“, Како сам каже њему су о Црној Гори причали још у дјетињству, па је 1818. године написао да би је „волео сто пута видјети него Јадар или икакво друго мјесто на свијету“. Вук је знао да су се његови преци у Тршић доселили из Петњице, из Дробњака, што је и записао 1823. године.

Као заинтересован свједок развитка црногорске државе током прве половине XIX вијека, и успоставио је везе са митрополитом Петром Првим Петровићем. У науци је познато да је 1817. године међу претплатницима на прво издање Вуковог Српског рјечника било и 13 из Црне Горе, на челу са митрополитом Петром Првим Петровићем. Претплатници су били из Цетиња, Острога, Ријечке и Катунске нахије. Осим њих, била су и три црногорца који су тада живјели у Венецији, затим двојица из Бара и један из Котора.

Према подацима које је сам оставио, Вук је још за живота митрополита Петра Првог Петровића неколико пута (1821, 1823, 1826, 1827. и 1830) покушао да посјети Црну Гору.

Према истим подацима први пут се потписао породичним презименом Караџић 1817. године (до тада се потписивао по оцу, Стефановић), а од 1823. године редовно се потписивао породично Караџић.

Са Петром Другим Његошем састао се у Бечу (1833). Њихово познаство било је од изузетног значаја и за Вука и за Црну Гору. За вријеме Његоша Вук је три пута боравио у Црној Гори (1834, 1835. и 1841). Током ових боравака Вук је прикупио велику грађу за своје радове, као и грађу о Црној Гори. Један од резултата прва два његова боравака била је краћа верзија рукописа Историје Црне Горе штампана на њемачком језику 1837. године под насловом *Montenegro und die Montenegriner* (Црна Гора и Црногорци) на којој се није потписао. Вуков биограф Љубомир Стојановић је превео (1922) ову Вукову књигу са њемачког на српскохрватски језик, и тај превод је све до ове 1987. године једино и био приступачан ширкој читалачкој јавности. За оригинални Вуков рукопис књиге Црна Гора и Црногорци шира читалачка јавност није ни знала. Тек је поводом 200. годишњице Вукова рођења Голуб Добрашиновић, један од најбољих савремених познавалаца Вукова живота и рада, објавио дио сачуваног рукописа коме је сам Вук дао наслов — Црна Гора и Црногорци (прилог познавању европске Турске и српског народа). Вукови подаци о Црној Гори у оба текста и у њемачком и у српскохрватском), посебно они о њеном правитељству, начину живота, наравима и обичајима, веома су драгоцјени за изучавање њеног друштвеног живота средином XIX вијека. Вук је оставио драгоцјене податке и о Боки Которској, Грбљу и Паштровићима.

Посебно је велики значај Вуковог рада на сакупљању народних пјесама, прича, пословица, загонетки, етнографске и језичке грађе и другог материјала из Црне Горе и о Црној Гори. Од непроцјењивог је значаја за историјску науку и Вукова преписка са појединим лицима из Црне Горе и Боке Которске.

Вук је наставио сарадњу и са књазом Данилом. Он је посјетио Црну Гору у 1852. године. (Од тада се све више интересовао и за своје рођаке у Петњици, пошто је посредством попа Вука Поповића из Рисна успоставио везу и са војводом Шујом Караџићем у Петњици.) Све више га је интересовала и Црна Гора и њено непроцјењиво културно богатство које је живјело у народу. Упоредо са прикупљањем народних умотворина Вук је, путем посредника, прикупљао и старе књиге из Црне Горе. Чинио је то и путем замјене за нове, пошто су поједини Црногорци гајили велику љубав према књизи и школи.

Већ у поодмаклим годинама, Вук је два пута посјетио Црну Гору и на почетку владавине књаза Николе (1860 и 1862). Званична Србија је покушала да Вуков ауторитет искористи у политичке циљеве. Показало се, међутим, да је Вук био велики научник, али неук, иако већ седамдесетогодишњак, у политичким колбинацијама. Посљедњи пут је дошао у Боку 1863. године, али не и на Цетиње. Наредне 1864. године умро је у Бечу.

Вук је био емотивно везан за Црну Гору. Као научника и сакупљача народних умотворина посебно га је интересовала — почев од чистоће језика и усменог народног стваралаштва, па до и карактера њених људи као незамјенивих бораца за слободу. Уза све ово ишло је и његово поријекло: по оцу Стевану из Петњице а по мајци Јегди (родом од Николића) из Озринића. Борави у Црној Гори Вук је успоставио везе са рођацима Караџићима. Никада му се, међутим, није остварила жеља и да посјети Петњицу, одакле му се одселио дјед Јоксим, а по некима отац Стеван. Онда није ни чудо што му је Црна Гора била на срцу и што је на самртном часу зажелио чашу воде са Иванових корита.

Црногорски ствараоци и Црна Гора нијесу заборављали, не заборављају и никада неће заборавити неизмјерљиви Вуков удио и у културној баштини Црне Горе као саставном дијелу југословенске културне баштине.

Поводом 200. годишњице Вукова рођења Црна Гора и њени ствараоци свестрано су се укључили у радно и практично обиљежавање овог великог југословенског јубилеја. Формиран је и Одбор за Црну Гору за обиљежавање 200. годишњице Вукова рођења од 27 чланова, на челу са академиком и чланом Предсједништва СР Црне Горе др Божином Ивановићем. Чланови одбора су: књижевник Сретен Асановић, књижевник Хусеин Ба-

шић, секретар, проф. др Јован Р. Бојовић, књижевник Јанко Брајковић, мр Весна Вичевић, Иван Врбица, академик Чедо Вуковић, потпредсједник, Милутин Вукашиновић, Ђерђ Ђокај, академик проф. др Мирчета Ђуровић, проф. др Ратко Ђуровић, Владо Ђурковић, Весна Караџић — Поповић, академик Душан Костић, др Иван Кустудија, академик Михаило Лалић, Миодраг Лекић, др Душан Мартиновић, проф. др Бранислав Остојић, књижевник Коста Радовић, проф. др Милош Радуловић, Момчило Радуловић Симеун Раонић, Веселин Распоповић, Милош Старовлах и проф. др Божидар Тадић.

Одбор је донио оквирни програм прославе за Црну Гору. У оквиру тога програма одржана је свечана академија у Титограду (2. II 1987) под називом „Поема Вуку — Вук и Црна Гора”, чији ће материјали бити објављени. Затим је одржан научни скуп у организацији Црногорске академије наука и умјетности под називом Вук Ст. Караџић и Црна Гора” (16. и 17. IV 1987). Радови са овог скупа ће бити објављени у посебном зборнику. Предвиђено је објављивање текстова о Вуку у црногорским часописима (Историјски записи, Гласник Одјељења друштвених наука и Гласник Одјељења умјетности Црногорске академије наука и умјетности, Стварање, Бока, Васпитање и образовање, Зборник правног факултета, Мостови, Одзиви, Споне, Библиографски вјесник, Коха, Гласник Цетињских музеја, Правни зборник, Пракса, Старине, Токови) и листовима (Побједа, Комунист, Просвјетни рад, Овдје, Универзитетска ријеч, Титоградска трибина, Никшићке новине, Пљеваљске новине, Бјелопољске новине, Слобода, Цетињске новине, Барске новине, Приморске новине, Бока, Соа небеска). Програмом су обухваћене научне, образовне, културне и издавачке куће, које су свака према свом карактеру и могућностима дале свој допринос осавремењавању Вукова дјела. Програмима издавачких кућа (Обода, Побједе и Универзитетске ријечи) предвиђено је публиковање неких Вукових радова или радова о Вуку.

У оквиру програма одржана су многа предавања у школама и на појединим факултетима посвећена Вуку и његовом дјелу.

Прва сједница Сталне конференције градова и општина Југославије која је одржана у Титограду (3. III 1987). Такође је посвећена 200. годишњици Вукова рођења.

Поводом Вукова јубилеја отворена је библиотека „Вук Караџић” у Његовуђи (3. X 1987).

Поред осталог ради се на подизању спомен-обилежја посвећеног Вуку у Петњици.

Након ширих научних консултација одлучено је да се сваке треће године одржавају научни скупови на тему — На извору Вукова језика.

Историјски институт и Редакција Историјских записа посвећују овај број часописа Вуку Караџићу, поводом 200-годишњице његова рођења. Уз ово Институт је организатор научног скупа На извору Вукова језика, који ће се одржати идуће године (1988) у Шавнику, недалеко од Петњице.

Јован Р. Бојовић